

V Olomouci 13.2.2012

Oponentský posudek doktorské disertační práce MUDr. Niny Benákové

„Metody a mechanismy fototerapie v dermatovenerologii“

Předložená práce MUDr. Niny Benákové má 73 stran včetně seznamu použité literatury. Celkem 70 citací zahrnuje i recentní prameny až do roku 2011. Druhou částí práce je příloha s vlastními publikovanými pracemi autorky na téma fototerapie.

Zvolené téma disertace je aktuální, fototerapie je stále nezastupitelnou formou fyzikální léčby širokého spektra kožních chorob. Autorka se této problematice dlouhodobě věnuje jak teoreticky, tak v klinické praxi ověřuje modifikace léčebných postupů s cílem dosažení maximální účinnosti a bezpečnosti. V úvodní kapitole jsou nastíněny cíle disertační práce se záměrem využití jejich výsledků přímo v klinické praxi. První studie srovnává klinické a farmakoekonomické výsledky solné balneofototerapie s prostou hydrofototerapií. Cílem druhé studie bylo zmapování epidemiologické situace v oblasti fototerapie v České republice s vyhodnocením odborných aspektů poskytované světloléčby na jednotlivých pracovištích.

V úvodní kapitole jsou popsány mechanismy účinku záření na biologickou tkáň. Účinky na celulární a subcelulární úrovni jsou podrobně hodnoceny ve světle nejnovějších vědeckovýzkumných poznatků. Autorka cituje recentní literární prameny, zdůrazňuje efekty imunomodulační a imunosupresivní pro jednotlivé oblasti elektromagnetického spektra. Modulace povrchových molekul, indukce apoptózy i pozitivní efekt UVB složky při syntéze vitamínu D hrají roli u různých světloléčebných postupů. V tabulkách jsou přehledně a podrobně uváděny indikace fototerapie, jejich typy a metody s optimálním efektem pro jednotlivé kožní diagnózy v 1. a 2. volbě. Nejsou opomenuty kontraindikace, otázky snášenlivosti a bezpečnosti, včetně možných kombinací s celkovou terapií. Přínosem je uvedení přesných postupů a doporučení ke zvýšení účinnosti fototerapie, nastavení optimálních protokolů při zajištění maximální bezpečnosti. Podrobně jsou analyzovány fyzikální parametry ultrafialového záření, otázky radiometrie a dozimetrie. Součástí disertační práce jsou i návrhy záznamového listu, poučení pro pacienta a informovaného souhlasu, vše směřující k maximální bezpečnosti léčby a lepší complianci pacienta.

V kapitole 2 jsou předloženy vlastní zkušenosti autorky s fototerapií psoriázy, atopické dermatitidy a vitiliga. Zdůrazňuje důležitost správného určení iniciační dávky záření. Kromě stanovení kožního fototypu je rozhodující minimální erytémová dávka dle fototestů.

MUDr. Benáková se významně podílela na zavedení balneofototerapie do klinické praxe v České republice, je hlavní autorkou studie Balneofototerapie psoriázy. Výsledky této studie potvrzují ve shodě s literárními údaji přínosy kombinace léčebné koupele a světloléčby ve vyšší účinnosti i bezpečnosti této terapie u lupénky. Prostá hydrofototerapie i solná balneofototerapie změnou optických vlastností kůže a keratolytickým efektem vedou ke snížení celkové kumulativní dávky UVB záření. Určitou limitací je finanční náročnost této léčby i požadavky na prostorové, technické a personální vybavení, a nutnost dokončení standardizace této metody.

Fototerapie atopického ekzému je méně běžná než u lupénky pro známé komplikace této základní diagnózy. Dráždivost kůže, časté exacerbace, rekurentní infekce, dětský věk aj. jsou limitujícími faktory. Na základě vlastních zkušeností autorka doporučuje jako nejúčinnější UVB 311 nm, širokospektré UVA, event. UVA/UVB. Stejně jako u lupénky je vhodná kombinace s léčebnou koupelí a ponechání slabších lokálních kortikosteroidů při ošetření. Slibná UVA1 terapie není u nás zatím běžně užívána.

Ve fototerapii vitiliga je dnes první volbou celková či lokální úzkopásmová UVB terapie. Autorka detailně popisuje přístup k této léčebné možnosti vitiliga. Srovnává s literárními údaji a zkušenostmi v zahraničí vlastní výsledky a ozařovací režimy. Kontinuální až 2leté režimy používané v zahraničí jsou vysoce náročné pro pacienty a je nutno vždy zvážit poměr přínosu a rizika u konkrétního pacienta. Sama autorka doporučuje intermitentní ozařovací kúry 2x ročně po 3 měsíce v kombinaci s letní helioterapií.

Kapitola 3 prezentuje originální výsledky epidemiologické studie Fototerapie v České republice. Cílem bylo podrobné zmapování možností a odborných aspektů světloléčby v českých zdravotnických zařízeních. Převažuje ambulantní terapie UVB 311 nm s frekvencí 3x týdně v kombinaci s lokální léčbou a balneoterapií. Rezervy jsou ve sledování kumulativní dávky a písemném poučení pacienta včetně informovaného souhlasu. Tento průzkum ukázal zejména potřebu vytvoření protokolu fototerapie se strukturovaným formulářem pro záznam aplikovaných dávek záření.

K práci nemám zásadní připomínky, při jazykové korektuře autorce uniklo několik překlepů a stylistických nepřesností, což ale nesnižuje odbornou úroveň práce.

Dotaz na autorku: Jaký má názor na renesanci Goeckermanovy metody u psoriázy, případně její srovnání s kombinovanou terapií ichtyolem a UV zářením.

Na s. 38 udává, že cignolin není fotosenzibilizační....ale zvyšuje fototoxicitu fotosenzibilizátorů – dotaz: jakým mechanismem?

Závěr:

MUDr. Nina Benáková je přední odbornicí na fototerapii v České republice. Konkrétním přínosem MUDr. Benákové pro klinickou praxi v oblasti fyzikální léčby je příspěvek ke zvýšení účinnosti a současně bezpečnosti této terapie. Na základě vlastních dlouholetých zkušeností zpracovala pro dermatologickou společnost strukturovanou dokumentaci, detailní schémata fototerapie jednotlivých dermatóz, podrobné poučení pacienta a informovaný souhlas, které jsou součástí disertační práce. Autorka prokázala tvůrčí schopnosti, orientaci v recentní odborné literatuře a konkrétními výsledky disertace splnila sledovaný cíl přispět k optimalizaci nastavení parametrů světloléčby v Česku.

Proto doporučuji předloženou disertační práci k obhajobě.

Doc. MUDr. Dagmar Ditrichová, CSc.
Klinika chorob kožních a pohlavních
LF UP a FN Olomouc